

FENERBAHÇE FUTBOL TAKIMININ RUSYA SEYAHATI (8-22 HAZİRAN 1914)*

Önder KOCATÜRK**

ÖZET

Fenerbahçe futbol takımının 8-22 Haziran 1914 tarihinde Rusya'nın Odessa ve Nikolayev şehirlerine gerçekleştirdiği seyahat ve bu iki şehirde Rus takımlarına karşı oynadığı beş müsabaka Osmanlı/Türk spor tarihinin önemli olaylarından birisidir. Fenerbahçe'nin 1914 Haziran ayında gerçekleştirdiği Rusya turnesi, Osmanlı Devleti ve Rusya arasında tarihte bilinen ilk ve tek sportif temas olmuştur. Aynı zamanda Babıali için Fenerbahçe'nin Odessa seyahati, Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Osmanlı Devleti ve Rusya ilişkilerini yakınlaştırma gayretlerinin önemli bir parçasıydı. İki ülke ilişkilerini yakınlaştırma amacının dışında, Fenerbahçe'nin Rus takımlarına karşı yapacağı maçlar Osmanlı Devleti'nin itibarı açısından da büyük önem taşıyordu. Çarlık Rusyası, 17. yüzyıldan beri Osmanlı Devleti'nin en büyük düşmanı konumundaydı. Osmanlı Devleti'ne karşı izlediği yayılcı ve gayrimüslim halkları kışkırtan politikası ile Boğazlar ve İstanbul'u ele geçirerek sıcak denizlere ulaşmayı amaçlıyordu. Osmanlı Devleti, Balkan Savaşı'nın getirdiği büyük yıkımın etkilerini hala güçlü şekilde hissediyor ve izlediği uluslararası denge siyaseti ile toparlanmaya çalışıyordu. Askeri bakımdan devletin tek başına Rusya'ya karşı koymasının mümkün olmadığı bir dönemde, Fenerbahçe'nin Rus futbol takımları karşısında başarısız ve kötü bir performans sergilemesi, itibar ve özgüven açısından halkın her kesiminde çok olumsuz bir etki ve hayal kırıklığı yaratacaktı. Bu çalışmada olayın tarihsel önemi, şimdiye kadar karanlıkta kalmış ve yanlış bilinen tüm yönleri, mevcut birinci ve ikinci el kaynaklar ışığında değerlendirilecektir. Çalışmanın hem Osmanlı-Rus ilişkileri genel tarihine, hem de iki ülkenin spor tarihlerine ciddi bir katkı yapması beklenmektedir. O tarihte Çarlık Rusya'nın bir parçası olan Odessa ve Nikolayev şehirleri günümüzde bağımsız Ukrayna devletinin önemli kentleridir. Bu nedenle Fenerbahçe'nin ziyareti Ukrayna'nın spor tarihi açısından da önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Rusya, Fenerbahçe, Odessa (Odesa), futbol.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, El-mek: onderkocaturk@yahoo.com

FENERBAHÇE FOOTBALL TEAM'S JOURNEY TO RUSSIA (8-22 JUNE 1914)

ABSTRACT

Fenerbahçe football team's visit to Odessa and Nikolayev (Mykolaiv) of Russia on 8-22 June 1914 and five matches it played against the Russian teams are one of the important events of the Ottoman (Turkish) and Russian histories of sports. Fenerbahçe's tour of Russia in June 1914 is the first and sole known sports contact between the Ottoman Empire and Russia in history. At the same time, Fenerbahçe's travel to Odessa was an important part of the efforts for the convergence policy of the Sublime Porte towards Russia just before the First World War. Besides, Fenerbahçe's matches against Russian teams were of capital importance for the prestige of the Ottoman Empire. Tsarist Russia had been the primary enemy of the Ottoman Empire since the 17th century. It aimed to reach the Mediterranean by capturing the Straits and Istanbul and therefore followed a policy of imperialism and incitement of the non-Muslims against the Ottoman Empire. Meanwhile, the Ottoman Empire was still strongly feeling the catastrophic effects of the Balkan Wars and trying to recover by pursuing an international balance policy. In the first half of the year 1914, Russia was among those "great powers" with which the Sublime Porte wished to establish good and friendly relations. Playing football among the Muslim Turks in the Ottoman Empire was a very new phenomenon yet. Only after the proclamation of the Second Constitution on 24 July 1908, football rapidly began to be popular among the Turks and even became a means of representation for Pan-Turkism by 1914. Fenerbahçe was the champion of the last two seasons of the Istanbul Football League, which was the most important football organization in the Ottoman Empire. In such a period when the state was militarily no longer able to resist Russia alone, Fenerbahçe's unsuccessful and poor performance against the Russian football teams would create a very negative impact and disappointment on all sections of the population with regard to self-confidence and esteem. The study is expected to make a serious contribution both to the general history of Ottoman-Russian relations and to the sport histories of the two countries. Besides, Odessa and Nikolayev, which were the parts of the Tsarist Russia on that date, are the important cities of Ukraine now. Thus, Fenerbahçe's visit to these two cities is particularly significant for the sport history of Ukraine. In this article, the historical significance of the incident with all its aspects that have remained in the dark and been wrongly known so far is analysed in the light of primary and secondary sources. No archival or private documents related to the topic were found but a comprehensive review of the Ottoman periodicals made it possible to obtain valuable first-hand data on the subject.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction and Objectives

Fenerbahçe football team's visit to Odessa and Nikolayev (Mykolaiv) of Russia on 8-22 June 1914 and five matches it played against the Russian teams are one of the important events of the

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Ottoman (Turkish) and Russian histories of sports. Fenerbahçe's tour of Russia in June 1914 is the first and sole known sports contact between the Ottoman Empire and Russia in history. At the same time, Fenerbahçe's travel to Odessa was an important part of the efforts for the convergence policy of the Sublime Porte towards Russia just before the First World War. Besides, Fenerbahçe's matches against Russian teams were of capital importance for the prestige of the Ottoman Empire. Tsarist Russia had been the primary enemy of the Ottoman Empire since the 17th century. It aimed to reach the Mediterranean by capturing the Straits and Istanbul and therefore followed a policy of imperialism and incitement of the non-Muslims against the Ottoman Empire. Meanwhile, the Ottoman Empire was still strongly feeling the catastrophic effects of the Balkan Wars and trying to recover by pursuing an international balance policy. In the first half of the year 1914, Russia was among those "great powers" with which the Sublime Porte wished to establish good and friendly relations.

Playing football among the Muslim Turks in the Ottoman Empire was a very new phenomenon yet. Only after the proclamation of the Second Constitution on 24 July 1908, football rapidly began to be popular among the Turks and even became a means of representation for Pan-Turkism by 1914. Fenerbahçe was the champion of the last two seasons of the Istanbul Football League, which was the most important football organization in the Ottoman Empire. In such a period when the state was militarily no longer able to resist Russia alone, Fenerbahçe's unsuccessful and poor performance against the Russian football teams would create a very negative impact and disappointment on all sections of the population with regard to self-confidence and esteem.

The study is expected to make a serious contribution both to the general history of Ottoman-Russian relations and to the sport histories of the two countries. Besides, Odessa and Nikolayev, which were the parts of the Tsarist Russia on that date, are the important cities of Ukraine now. Thus, Fenerbahçe's visit to these two cities is particularly significant for the sport history of Ukraine.

Methodology

In this article, the historical significance of the incident with all its aspects that have remained in the dark and been wrongly known so far is analysed in the light of primary and secondary sources. No archival or private documents related to the topic were found but a comprehensive review of the Ottoman periodicals made it possible to obtain valuable first-hand data on the subject.

Results and Conclusion

In general, Fenerbahçe successfully represented the Turkish football and the Ottoman Empire at the competitions in Russia. As in almost every sphere of life in the summer of 1914, sports and football in Russia were on a much more advanced and sophisticated level than they were in the Ottoman Empire. The champion football team of all Russia was from the city of Odessa in 1913-1914 season. Odessa was among the two most important cities and centres of football in Russia (the other one was St. Petersburg). Hence, the three teams against which Fenerbahçe played in Odessa were the most powerful and significant football clubs of not only the city but also whole Russia. There were also foreign players including the British and Germans in

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

their rosters. Contrary to Fenerbahçe players, Russian players were both physically and mentally much more professionally ready for the matches. Moreover, they played as home teams with the support of their audience and charge of Russian referees. On the other hand, far from professionalism Fenerbahçe took the field and struggled with an amateur spirit and preparation. In addition, factors other than football negatively and seriously affected the performance of Fenerbahçe players in the matches. For example, Fenerbahçe played against Sheremetyevsky next day after arriving in Odessa (10 June 1914). It is seen that many of the players had not made such a long journey by ship before and felt seasick during the cruise. Thus, the team took the field without any sufficient rest and adaptation to the atmosphere in Odessa. Besides, the fact that Sheremetyevsky allowed players who did not belong to its squad in the game and the Russian referee biasedly directed the match caused Fenerbahçe to lose the match 2-1. Nonetheless, Fenerbahçe played more dominant and effective against its opponent during the match, particularly in the second half. If we consider today's international club tournaments played with two-legged ties and all the aforementioned disadvantages facing Fenerbahçe, 2-1 defeat and score for the Turkish guest team might be seen as a success.

Fenerbahçe's second match was against Sporting (12 June 1914), which was much stronger than Sheremetyevsky and had the most famous and champion players of Russia (most of them were Russian) in its squad. Even though the score of the match seems controversial at first glance, it is almost certain that Fenerbahçe won the game 1-0 and the alleged equalising "goal" of the Russian team was regarded as invalid and illegal during the match. Russian press tried to reflect the score as 1-1 to the public to conceal the defeat and largely became successful in doing this. Except *Tanin*, the major Ottoman newspapers got the score from the Russian press as such (1-1) and published in their columns. However, the most important uncertainty and dilemma are resulted from the memoirs of Nüzhet Bey, published in the magazine called *Spor Âlemi* in June 1920. It is difficult to find a reasonable explanation why Nüzhet Bey, who played as a Fenerbahçe player in the matches, gives the score as 1-1. Besides, as opposed to even the Russian press, he claims Russian team scored the first goal in the match. Moreover, in the same issue of the magazine, just a few pages ahead from his memoirs (before page 17), there is an unnumbered leaf of five photos related to the matches in Russia. Here caption to Photo 2 says "Fenerbahçe team defeating the Odessa champion club" and caption to Photo 3 says "Odessa champion team beaten by Fenerbahçe". Thus, curiously enough, the same issue of the magazine denies 1-1 information given by Nüzhet Bey for the score of the match. In the light of information obtained from the other primary sources, what is certain here that 1-1 information narrated from the mouth of Nüzhet Bey is not reliable at all.

Even though the Russian press tried to cover up the score, Fenerbahçe's 1-0 victory against Sporting was extremely important and discredited the Russians' football prestige very much. Consequently, two days later (14 June 1914) they fielded the strongest squad of Russia against Fenerbahçe. This team called "Odessa" was constituted with the selection of the best Russian and foreign players in the city of Odessa. The team had been formed for the championship of whole Russia in

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

1913 before and won the champion title by defeating St. Petersburg 4-2. Later, because Odessa had played extra foreign players, its title had been formally cancelled. However, in June 1914, this team was still unofficially holding the title of the champion of Russia. Now, because of the defeat incurred in the previous match, this champion team was re-established against Fenerbahçe.

The conditions before the match for Fenerbahçe were the worst: Just one day ago, Fenerbahçe had made a great effort in the match against Sporting and naturally got exhausted without having sufficient rest. Arif and Sabri who were the important defenders of Fenerbahçe had returned to Istanbul for their exams at the Engineering School. Compared with the players of the guest team Fenerbahçe, who would play their third match in four days, players of the Russian home team were physically much more fit, energetic and ready for the match. Fenerbahçe lost the match 3-0. Yet, in spite of the win, it seems that Russian press did not comment and report on this match very much and therefore very little information was reflected in the Ottoman press. In fact, almost no information about the 11 players of the Russian squad on the field has been found for this study. It is not difficult to guess the reason for this. It is well understood that there were very few Russian players on the field against Fenerbahçe (most of them were foreign players) and after all the scorers were not Russian. Thus, the Russian press did not pay much attention to the win and wanted not to reveal this reality to the public opinion. Besides, it is seen that Russian referee directed the match very one-sidedly against Fenerbahçe as well. In addition to all these negations and disadvantages, if there is any truth in Nüzhet Bey's statements about the vibrant nightlife of Fenerbahçe players in Odessa, 3-0 defeat for Fenerbahçe should be accepted as quite normal under such circumstances.

Not much information was found for Fenerbahçe's two matches against the same team (Nikolayev Sports Club) in Nikolayev on 18 and 21 June 1914. We know that Fenerbahçe was more dominant and superior at both games against its rival but lost the first match 1-0. However, Fenerbahçe won an easy game in the second match, 3-0 against its opponent, which took the field with a stronger squad.

Fenerbahçe's Odessa journey was an important stage of the efforts for an approach between the Ottoman Empire and Russia on the eve of the First World War. As it is well known, these efforts failed and warfare started between the two countries in late October 1914. Nevertheless, Fenerbahçe's visit demonstrates the fact that there was not a serious kind of hostility and tension between the peoples of the two nations; but hostilities between the two countries were largely caused by the political understandings and prejudices of the statesmen, which were coming from the past. It is surely beyond doubt that Tsarist regime's long imperialist and destructive policy towards the Ottoman Empire and the Sublime Porte's search of salvation remedies against it, as well as the frequent wars for many centuries alienated the peoples and made them distrustful to each other. Yet, it is observed that even if the enmities of the rulers and governments were severe, long-dated and deep enough, this situation did not seriously spread among the ordinary people of the two countries. In case the political leaders abandoned their imperialist and aggressive policies, the peoples of the two nations were quickly and

---

Turkish Studies

*International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015*

easily ready to coalesce and socialize with one another. However, in late October 1914, this time due to the wrong and offensive policy of some Ottoman statesmen, the people of the two countries mutually entered into a bloody war. The process beginning with the collapse of the Tsarist regime in Russia and the Bolsheviks' withdrawal from the war in 1917 on the one hand, and continuing with the establishment of the Grand National Assembly of Turkey in 1920 and the replacement of the Ottoman Empire by the Republic of Turkey in 1923 on the other hand, would approach the two countries with their governments and peoples again.

Key Words: Ottoman Empire, Russia, Fenerbahçe, Odessa, football.

Giriş

Rusya, 17. yüzyıldan beri Osmanlı Devleti'nin geleneksel ve en büyük düşmanıydı. Osmanlı toprakları üzerinden izlediği yayılcı politika ile Boğazlar ve İstanbul'u ele geçirerek sıcak denizlere ulaşmayı amaçlıyordu. Osmanlı Devleti'nde büyük toprak kayıplarına ve yıkımlara yol açan krizlerde Rusya her zaman en büyük rolü oynamıştı. Osmanlı Devleti, 18. yüzyılın başına kadar geçen dönemde, karşılaştığı krizler karşısında çoğunlukla başka bir devletin desteğine ve diplomasiye ihtiyaç duymadan tek başına mücadele edebilmişti. 18. yüzyılda Osmanlı Devleti, Asya, Afrika ve Avrupa kıtaları üzerinde geniş topraklara sahipti. Ancak batı merkezli dünyada siyasi, ekonomik, askeri ve teknolojik bakımdan sürekli geri kaldığından dolayı, giderek Rusya gibi özellikle askeri yenilikleri özümseyen ve sanayileşerek güçlenen ülkelerle mücadele gücünü kaybetti (Köse, 2006: 154).

Küçük Kaynarca Antlaşması'nın imzalandığı 1774 yılından itibaren konsolosluklar kurma hakkı elde eden Rusya, Balkanlar başta olmak üzere Osmanlı Devleti'nin her tarafında kısa zamanda çok sayıda konsolosluk açtı. Bundan sonra Osmanlı Devleti'nin parçalanması ve yıkılışında bölgelerindeki gayrimüslim halkı kışkırtan Rus konsolosluklarının siyasi faaliyetleri büyük rol oynayacaktır. (Köse, 2006: 166-167, 169-171). Osmanlı Devleti'nin çöküş sürecinin hızlandığı 19. yüzyıldan itibaren artık Rusya'ya karşı tek başına direnmesi imkânsız hale gelmişti. Başta Rusya olmak üzere Avrupa devletlerinin yayılcı politikaları, savaşlar ve iç isyanlarla mücadele eden ve gittikçe gücünü kaybedip zayıflayan Osmanlı Devleti, büyük devletler¹ karşısında bir denge siyaseti izlemek ve krizler karşısında ittifak arayıp, yardım istemek zorunda kaldı.

Osmanlı Devleti, çok büyük bir yıkıma uğradığı Balkan Savaşı sonucunda başta büyük devletler nezdinde olmak üzere Avrupa'da ittifak arayışlarına hız vermiş ve girişimlerini artırmıştı. Balkan Savaşı sonrası dönemde Osmanlı Devleti, toparlanmak ve güç kazanmak için her şeyden önce uzun süreli bir barış ortamına ihtiyaç duyuyordu. Bu amaçla dostluk ve ittifak arayışına girdiği devletler arasında ezeli ve en büyük düşmanı Rusya da bulunuyordu. Balkan Savaşı'nın Osmanlı Devleti üzerindeki yıkıcı sonuçlarından cesaret alan Ermeni ayrılıkçı hareketi de faaliyetlerini yoğunlaştırmıştı. Ermeni ayrılıkçı hareketine en çok destek veren ülkeler Üçlü İtilaf grubunu oluşturan İngiltere, Rusya ve Fransa'ydı. Rusya'nın Osmanlı Devleti üzerindeki yıkıcı ve yayılcı siyasetinin frenlenmesi Babıali için hayati önem taşımaktaydı. Nitekim büyük devletler, bağımsız bir Ermenistan devletinin kurulması için gerekli şartları hazırlamak üzere, Osmanlı

¹ Osmanlı çevrelerinde "düvel-i muazzama", İngiliz kamuoyunda "Great Powers" veya "Powers" olarak adlandırılan bu devletler Avrupa'nın İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya devletlerini kapsamaktaydı.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Devleti'nin doğu vilayetlerinde² Ermeniler için yapılacak reformlarda Rusların önerisi doğrultusunda anlaşmaya vardılar. Hazırlanan ortak metin Babialı tarafından da kabul edildi. Yeniköy Antlaşması olarak bilinen bu antlaşma 8 Şubat 1914 tarihinde Sadrazam ve Hariciye Nazırı Said Halim Paşa ve Rusya maslahatgüzarı Gulkeviç (Goulkevitch) tarafından imzalanarak yürürlüğe girdi. Buna göre Osmanlı Devleti'nin doğu vilayetleri iki kesime ayrılarak başına iki yabancı genel müfettiş getirilecekti ve idare meclisleri yarı yarıya Müslüman ve gayrimüslimlerden oluşacaktı (Bayur, 1991:169-177).

Rusya'nın artık Osmanlı Devleti üzerindeki baskı ve etkisinin engellenemeyecek duruma geldiği bu dönemde, Osmanlı-Rus ilişkilerini dostane yönde geliştirmek ve yakınlaştırmak için yapılan girişimler arttı. Bunlardan birisi 1914 Mart ayında Osmanlı-Rus Cemiyeti'nin kurulması oldu. Türklerle Ruslar arasında fikri, iktisadi ve siyasi bir yakınlık oluşturmak amacıyla Türk ve Rus üyelerin birlikte kurdukları cemiyetin başında Ayan üyesi ve eski Mâliye Nâzırı Nail Bey bulunuyordu.³

Rusya ile olan ilişkileri geliştirmek amacıyla yapılan bir diğer girişim de Dâhiliye Nazırı Talat Bey'in başkanlığında bir Osmanlı heyetinin Livadya'da Rus Çarı II. Nikola'yı ziyaret etmesi oldu. Heyet 9 Mayıs 1914 tarihinde Ertuğrul yatıyla İstanbul'dan yola çıkmış, 10 Mayıs'ta Yalta'da törenle karşılanmıştır. Osmanlı heyeti 14 Mayıs sabahı İstanbul'a dönmüştür.⁴

Fenerbahçe futbol takımının Rusya'nın Odessa futbol takımı tarafından davet edilmesi ve Haziran ayında müsabakalar yapmak üzere bu şehre gitmesi, bu dönemde Osmanlı Devleti-Rusya ilişkilerini geliştirme ve yakınlaştırma çabalarının bir devamıdır.

Futbol İngiltere'de doğmuş ve 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tüm dünyaya yayılmıştı (Zelyurt, 2013: 1469). Futbolun Osmanlı Devleti'nde, Müslüman Türk gençleri arasında serbest ve yaygın bir şekilde oynanmaya başlaması ve gelişmesi henüz çok yeni bir süreçti. Gayrimüslimler ve yabancılar tarafından bilhassa İzmir ve İstanbul'da oynanan futbol (Zelyurt, 2014: 1765), II. Abdülhamid'in mutlakiyet rejimi süresince Müslümanlar için genelde yasaklı bir oyun oldu. Futbol, Osmanlı Devleti'nde ancak İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra özgürce oynanmaya ve halk arasında hızla popüleritesini artırmaya başladı (Zelyurt, 2013: 1469-1471, 1476; Zelyurt, 2014: 1766, 1776).

Genelde İttihat ve Terakki Partisi'nin etkin olduğu İkinci Meşrutiyet döneminde futbol zamanla yükselen Türkçülük akımının bir temsil aracı haline geldi. Bu durum, Balkan Savaşı sonrasında ve özellikle 1914 yılı başlarında Altınordu İdman Yurdu'nun kurulması ve bir devlet kulübü olarak ortaya çıkmasıyla ivme kazanmıştı (Zelyurt, 2014: 1763, 1766-1767, 1776).

1914 yılına gelindiğinde, Fenerbahçe, Osmanlı Devleti'ndeki en önemli futbol organizasyonu olan İstanbul Futbol Ligi'nin son iki döneminde şampiyon olmuştu. Fenerbahçe, futbolun oldukça gelişmiş olduğu Odessa'da Rusya şampiyonu da dâhil olmak üzere üst düzey Rus futbol takımları ile müsabakalar yapacaktı. İki ülke ilişkilerini yakınlaştırma amacının dışında, Fenerbahçe'nin Rus takımlarına karşı yapacağı maçlar şüphesiz Osmanlı Devleti'nin itibarı açısından da büyük manevi önem taşıyordu. Osmanlı Devleti'nin askeri bakımdan tek başına Rusya'ya karşı koymasının mümkün olmadığı bir zamanda, Fenerbahçe'nin Rus futbol takımları karşısında güçsüz ve kötü bir görünüm sergilemesi, saygınlık ve moral açısından şüphesiz Osmanlı kamuoyunda olumsuz etki yaratacaktı. Aynı zamanda Babialı'nın yakınlaşma siyaseti karşısında,

² Vilayat-ı Sitte (Altı Vilayet) olarak bilinen bu Osmanlı vilayetleri Erzurum, Erzincan, Ağrı, Rize, Trabzon, Giresun, Ordu, Gümüşhane, Sivas, Tokat, Amasya, Van, Hakkari, Siirt, Bitlis, Muş, Elazığ, Malatya, Diyarbakır ve Mardin illerini içine alan geniş bir bölgeyi kapsamaktaydı, bk. (Bayur, 1991: 61).

³ Cemiyet hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Özel, 1998: 240-246).

⁴ Bu ziyaretin ayrıntıları için bk. (Özel, 1998: 246-255).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Rusya hükümetinin genel olarak Osmanlı Devleti'ni küçümseyen bakış açısını güçlendirmeye katkıda bulunacaktı.

Çarlık döneminde Odessa ve Nikolayev şehirlerine Osmanlı Devleti'nden bir futbol takımının gelmesi Rus futbol tarihi açısından da çok önemli bir olaydı. Çünkü 1917'deki Bolşevik Devrimi öncesi bu dönemde, yabancı futbol kulüpleri Rusya'da çok nadiren görülüyordu (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 53). Fenerbahçe açısından ise bu kulübün tarihindeki ilk yurtdışı deplasman seyahati ve müsabakaları olacaktı. Ancak bundan daha da önemlisi Fenerbahçe'nin 1914 Haziran ayında gerçekleştirdiği Rusya turnesi, Osmanlı Devleti ve Rusya arasında tarihte bilinen ilk ve tek sportif temas olmuştur (Dağlaroğlu, 1988: 327, 329).

Fenerbahçe'nin Odessa'ya Hareketi

1913-1914 dâhil son iki yılın⁵ İstanbul şampiyonu Fenerbahçe spor kulübü futbol takımı Rusya'nın Odessa (Odesa) futbol takımı tarafından davet edildi (*Tanin*, 7.6.1914: 3; Dağlaroğlu, 1988: 327).⁶ Fenerbahçe bu daveti büyük memnuniyetle kabul etti. Fenerbahçeliler karma bir Türk takımı (Galatasaray ve diğer Türk takımlardan oyuncuların alınmasıyla oluşturulacak bir takım) götürmek istediye de Odessalılar buna ancak Federasyon Cemiyeti'nin iznini aldıktan sonra onay verebileceklerini bildirdiler. Bunun üzerine bu düşünceden zorunlu olarak vazgeçildi. Çünkü Federasyon Cemiyeti'nin iznini almak için uzun uzadıya yazışmalarda bulunmak gerekecekti. Bu durumda aslında futbol mevsimi de geçmekte olduğundan, organizasyon birkaç gün daha tehir edildiği takdirde müsabakalar yazın en sıcak zamanına kalmış olacaktı. Bunun yanında karma Türk takımından ziyade Fenerbahçe'nin kendi takımıyla gitmesinin daha uygun olduğu düşünüldü. Çünkü bu oyuncular epey zamandır birlikte oynadıklarından kesinlikle maçlarda daha iyi oynamaları beklenmekteydi. Nitekim yakın zamanda Türk karma takımının Romanyalılara yenilmesi, diğer taraftan Galatasaray takımının ise aynı Romanya takımı karşısında parlak bir galibiyet alması bu gerçeğe işaret etmişti (*Tanin*, 7.6.1914: 3).

Rusya'da futbol özellikle son yıllarda fevkalade gelişmiş ve yaygınlaşmıştı. Futbol şampiyonası biri kuzey ve diğeri güney olmak üzere iki büyük bölgeye ayrılmıştı. 1914 yılında kuzey şampiyonluğunu Petersburg, güney şampiyonluğunu da Odessa kazanmıştı. Bu iki takım arasında oynanan karşılaşmada da Odessalılar galip gelerek tüm Rusya şampiyonluğunu kazanmışlardı. Aynı yıl (1914) sadece Odessa'da yapılan müsabakalarda birinciliği Sporting, ikinciliği de Şaka kulübü (Şeremetiyevski) kazanmıştı (*Tanin*, 16.6.1914:1).

Odessa futbol takımının çoğunluğu İngilizlerden oluşan uluslararası bir takım olduğu yönünde bilgiler vardı. Oldukça güçlü bir takımdı ve daha önce davet ettikleri bir Alman takımını mağlup etmeyi başarmışlardı. Osmanlı Devleti'nde ise futbolun yayılmaya başlaması çok olmamıştı. Bununla birlikte Fenerbahçeliler gerçekten yetenekli oyunculara sahipti. Özellikle İstanbul karma İngiliz takımına karşı oynadıkları müsabakada yeterliliklerini ispat etmişlerdi. Fenerbahçe takımı tam kadro olduğu takdirde, Odessa takımına kolay kolay yenilmeyeceği tahmin edilmekteydi (*Tanin*, 7.6.1914:3).

Fenerbahçe 8 Haziran 1914 Pazartesi günü İstanbul'dan Odessa'ya hareket edecekti. Seyahate Fenerbahçe spor kulübünün birinci ve ikinci timinden karma bir takım katılacaktı. Fenerbahçe timinin Odessa'da bir hafta kalması ve üç maç yapması planlanmıştı. Fenerbahçe kafesinde 5 yönetici ve 14 futbolcu bulunuyordu. Kafile Fenerbahçe spor kulübü reisi Doktor Hamid Hüsni Bey'in⁷ başkanlığında idi. Diğer yöneticiler Kasadar Zeki Bey⁸, Yahya Bey⁹, Şakir

⁵ 1911-1912 ve 1913-1914 sezonları kastedilmektedir. 1912-1913 sezonu Balkan Savaşı nedeniyle yapılamamıştır.

⁶ Rüstü Dağlaroğlu, Fenerbahçe'nin güney Rusya şampiyonu Sporting Club Odessa tarafından Mayıs 1914'de Cablot Sterne şirketi aracılığıyla davet edildiğini ve bütün masraflarının üstlenildiğini yazmıştır.

⁷ Hamit Hüsni Kayacan (1868-1952).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Bey¹⁰ ve Salahaddin Bey¹¹ idi. Futbolcular ise umumi (genel) kaptan Galib Bey¹², müfettiş Nuri Bey¹³, Arif Bey¹⁴, Hikmet Bey¹⁵, Nüzhet Bey¹⁶, Süreyya Bey¹⁷, Sabri Bey¹⁸, Hasan Bey¹⁹, Hüseyin Bey²⁰, Said Bey²¹, Mösyö Miço Efendi²², Arslanyan Efendi²³, Mösyö Jan Boris ve Mösyö Konstantin Boris'ten oluşuyordu (*Tanin*, 7.6.1914:3; *İkdam*, 7.6.1914: 6; *Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 7.6.1914: 4; *İdman*, 11.6.1914: 524; Oral, 1954:109; Dağlaroğlu, 1988: 327). Fenerbahçe'nin talebi üzerine Anadolu kulübünden Hasan Bey ve Altın Ordu'dan Hüseyin Bey'de kafiye katılmışlardı (*İdman*, 11.6.1914: 524). Fenerbahçe takımı İstanbul'daki spor kulüplerinin heyetleri tarafından görkemli bir şekilde uğurlanacaktı. Osmanlı basınında Fenerbahçe'ye başarı dileyen mesajlar yayınlandı:

“İki senedir İstanbul şampiyonluğunu muhafaza eden ve her müsabakada hayret uyandıran maharetler göstermiş olan Fenerbahçelilere selametler ve başarılar temenni eyleriz” (*İkdam*, 9.6.1914: 4).

“Muhterem idmancularımızın şehrimize muzafferden dönmelerini temenni ederiz” (*Tanin*, 7.6.1914: 3).

“Odessa'da yaşayan Rusyalı İngilizler ile futbol oynamak üzere davet edilen, bu senenin İstanbul şampiyonu olan Fenerbahçe birinci futbol takımı, dün Rus vapuruyla Odessa'ya doğru şehrimizden hareket etmişlerdir. Bu genç idmancularımıza başarılar temenni ederiz” (*Tanin*, 9.6.1914: 4).

Doktor Hamid Hüsni Bey'in başkanlığında 22 kişilik Fenerbahçe kafiyesi 8 Haziran 1914 tarihinde, yağmurlu fakat ılık bir havada Koca Petro isimli Rus vapuruyla Odessa'ya gitti. Hareketlerinde İstanbul'daki idman kulüplerine mensup gençler tarafından uğurlandılar (*İkdam*, 9.6.1914: 2; Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 11). Vapurda yolculuk esnasında kafileden birçok kişiyi henüz ilk seyahatleri olması dolayısıyla deniz tutmuştu (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 11).

9 Haziran'da Odessa'ya ulaşan Fenerbahçe futbol takımı Rus sporcular tarafından çok samimi bir şekilde ve sevgiyle karşılandılar. Kafileyeye çok büyük nezaket ve sevgi gösterildi (*İkdam*, 11.6.1914: 4; *Tanin*, 14.6.1914: 5; *Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 11.6.1914: 5).²⁴ Vapurdan inildikten sonra kafiye üyeleri Rusya'da droşki tabir edilen tek atlı arabalara binerek yarım saat mesafedeki Moskovskaya Oteli'ne²⁵ doğru yola çıktılar. Droşki tabir edilen arabalar oldukça alçaktı. Kafilede bulunan Hikmet Bey, “toparlık ve bacakları kısa” olduğundan otele ulaşınca

⁸ Zeki Mazlum Saltık.

⁹ Yahya Berki Karagözoğlu.

¹⁰ Şakir Beşe. Gazetelerde ismi Abdullah Şakir olarak da geçmektedir.

¹¹ Salahaddin Manço.

¹² Galib Kulaksızoğlu (1889-1939).

¹³ Otomobil lakabıyla tanınan Nuri Bey, gazetelerde “müfettiş” olarak belirtilmiştir.

¹⁴ Arif Emirzade (?-1920).

¹⁵ Hikmet Topuzer (?-1958). Topuz Hikmet olarak da bilinmektedir.

¹⁶ Nüzhet Baba.

¹⁷ Süreyya Mithat Bey.

¹⁸ Çerkes Sabri Bey.

¹⁹ Büyük Hasan lakabıyla tanınmaktaydı.

²⁰ Hüseyin Dalaklı (1888-1951).

²¹ Said Selahattin Cihanoğlu (1893-1975). Gazetelerde ismi Mehmed Said olarak da geçmektedir.

²² Miço Dimitropulos.

²³ Karnik Arslanyan. Bazı kaynaklarda Garbis Arslanyan olarak da geçmektedir.

²⁴ Nüzhet Bey hatıratında böyle coşkulu bir karşılamadan bahsetmemektedir. Sadece kafilenin Odessa limanında şehirdeki spor kulüpleri adına genel kâtip (sekreter) bir İngiliz tarafından karşılandığını belirtmektedir. Bk. (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 11).

²⁵ Большая Московская (Başay Maskovskaya-Büyük Moskova) Oteli. 1904 yılında inşası tamamlanmıştır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

kadar iki kere arabadan düşmüştü. Rusya’da kalınan süre içinde de seyahatler esnasında kendisi sık sık arabasından yuvarlanarak düştü (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 11).²⁶

Fenerbahçe kafilesine Odessa Müslüman cemaati başkanı, Moskovskaya otelinin hissedarlarından Kırımlı Safarov (Safarof) ile birer İtalyan ve Rus mihmandar olarak verildi (Dağlaroğlu, 1988: 327).

Rus gazeteleri, Türk basınının Fenerbahçe’nin oynayacağı müsabakalara büyük ilgi gösterdiğini yazmıştır. Öyle ki telgrafla Odessa’daki yerel gazetenin editörlerinden maçların skorlarının İstanbul’a bildirilmesini istemişlerdi (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 54).

Fenerbahçe-Şaka Şeremetiyevski Maçı (10 Haziran 1914)

Fenerbahçe Odessa’daki ilk maçını 10 Haziran 1914 Çarşamba günü Şaka kulübünün Şeremetiyevski (Шереметьевский) takımı ile gerçekleştirdi (*Tanin*, 16.6.1914: 1). Şeremetiyevski takımı 1908 yılında Albay Şeremetyev’in girişimiyle kurulmuştu. Kulüp, Odessa Futbol Ligi’nin oluşumunda en önemli rolü oynadı. O tarihte şehrin en ünlü ve güçlü kulübüydü. 1909 yılında Odessa şampiyonu olmuştu. 1912-1913 sezonunu da şampiyon tamamlamıştı (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 53). 1914 yılında ise Odessa liginde Sporting kulübünün ardından ikinciliği kazanmıştı (*Tanin*, 16.6.1914: 1).

Fenerbahçe-Şeremetiyevski maçı tarihte ilklere sahne olmuştur. Müsabaka Türk ve Rus tarihlerinde bilinen ilk sportif temastı. Fenerbahçe’nin tarihindeki ilk yurtdışı müsabakasıydı. Aynı zamanda tarihte bir Ukrayna futbol takımının gerçekleştirdiği ilk uluslararası müsabakaydı.²⁷ Müsabakanın yapılacağı gün Fenerbahçeliler öğleden sonra saat dört buçukta Boulevard de France’da bulunan British (İngiliz) Kulübüne gittiler. Bu kulübün sahası Kadıköy’deki İttihad (Union) Kulübü kadar geniş değildi ve zemini de engebeliydi. Bundan dolayı futbol oynamaya uygun değildi. Odessa’da bundan başka birçok kulüp daha varsa da etrafının duvarla çevrili olmasından dolayı burası tercih edildi. Müsabaka gününün Çarşamba’ya rastlaması, halkın imparatoru karşılamak için hazırlıklarla meşgul olması nedeniyle kulüpte çok fazla seyirci yoktu. Saat tam beşte önce Fenerbahçe, daha sonra Şaka Şeremetiyevski takımları ikişer ikişer sahaya çıktılar. İki kulüpte yoğun şekilde alkışlandı. Hakemin düdüğüyle maç başladı. Fenerbahçe sahaya şu kadro ile çıkmıştı:

Kaleci: Arslanyan

Savunma: Galib, Arif

Orta saha: Sabri, Hasan, Süreyya

Hücum: Miço, Nuri, Nüzhet, Said, Hikmet

Şaka Şeremetiyevski kulübünün oyuncuları ise şöyleydi (*Tanin*, 16.6.1914: 1;)²⁸:

Kaleci: Kajdan (Каждан)

²⁶ Nüzhet Bey’in anlatımına göre “Odessa şehri Avrupa şehirleri kadar muntazam ve güzel bir şehirdi. Caddeleri geniş, parkları mükemmel, sokaklar geceleri gündüz gibi aydınlıktı”.

²⁷ Bu takımın ismi Osmanlı basınında genellikle “Şaka” veya “Çeremenski” şeklinde geçmektedir. Odessa şehrinin resmi internet sitesinde iki takım arasındaki maç tarihte ilk kez bir Ukrayna futbol takımının gerçekleştirdiği uluslararası müsabaka olarak vurgulanmaktadır. Bk. “Odessa. The football center of Ukraine”, <http://omr.gov.ua/en/announce/3727/> (Erişim 22 Mayıs 2015).

²⁸ Şeremetievski takımının kadrosu 16 Haziran 1914 tarihli Tanin gazetesinde (s.1) Osmanlı Türkçesi’yle ve “Футбольный Николаев” adlı eserde (s.54) Kiril alfabesiyle verilmiştir. Футбольный Николаев isimli eserde (s.54) Şeremetiyevski takımının ideal kadrosunda Тихонюк (Tikhonyuk), Васильев (Vasiliev), Болгаров (Bulgarof) isimleri verilmiştir. Ancak müsabakada oynayan oyuncular arasında Kajdan, Pavlov ve Mizerski’nin de adı geçmektedir. Bk. (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 54-55).

Savunma: Pavlov (Павлов), Mizerski (Мизерский)

Orta saha: Gavrilov (Гаврилов), Gizir (Гизер)²⁹, Barski (Барский)

Hücum: Foenski (Фоленцкий), Zloşevski (Злочевский), Prokopov (Прокопов), Jaworski (Яворский), Çirba (Чорба).

Şaka takımının Alman olan kaptanları Gizir ile merkezde hücum görevini yapan Bulgar Prokopov'dan başka yabancı oyuncusu yoktu. Ancak Fenerbahçelilere oranla boylarının uzunluğu ve irilikleriyle dikkat çekiyorlardı. Fenerbahçeliler başlangıçta biraz bozulur gibi oldularsa da kendilerini çabuk topladılar ve oyunlarını düzelttiler. Şakalılar topla çok iyi paslaşıyorlar ve aynı zamanda süratle koşuyorlardı. Buna karşın Fenerbahçe'nin savunmasına üstünlük sağlayamıyorlardı. Ancak sonunda Fenerbahçe'nin merkez orta saha oyuncularının ufak bir hatasından yararlanarak bir gol atmayı başardılar. Fenerbahçe kulübü başkanı Doktor Hamid Bey'in Tasvir-i Efkâr muhabirine İstanbul'da vapurda yaptığı açıklamaya göre bu golü "maalesef yorgunluktan kaynaklanan küçük bir düzensizlik dolayısıyla bizim taraf oyuncuları" yapmıştı. Yani Fenerbahçe golü kendi kalesine atmıştı. Ancak Rus kaynaklarına göre golü atan oyuncu Jaworski olarak belirtilmektedir. İlk yarıda 20. Dakikada Jaworski'nin şutuna Fenerbahçe kalecisi çok geç atlayınca top filelere gitmişti.³⁰

Golün ardından Rus seyirciler takımlarını yoğun olarak alkışladılar. Fenerbahçe yenik duruma düştükten sonra moral bakımından olumsuz etkilenmedi ve tam tersine cesaretleri artmış olarak oyunu sürdürdüler. Maçın ilk yarısı başka bir şey olmadan 1-0 son buldu.

5-10 dakika dinlenmenin ardından oyunun ikinci kısmına başlandı. Bu defa Fenerbahçe'de küçük bir değişiklik göze çarptı. Savunmada oynayan Galib Bey'le merkez forvetlerden Nüzhet Bey mevkilerini yer değiştirmişlerdi. Şaka Şeremetiyevski takımında ise hastalanan Zloşevski oyunda değildi. Top Şakalıların kalesinin önünden ayrılmamakta, Fenerbahçelilerin paslaşmaları ve şutları birbirini izlemekteydi. Ancak Şaka takımı kalecisinin fevkalade mahareti sayesinde ataklardan kurtuluyordu. Nitekim kaleci Kajdan Rusya'nın en meşhur kalecisiydi. Oyunun sonlarına doğru Fenerbahçeliler rakibin merkez forveti Prokopov'un şutunu engelleyemediler ve skor 2-0 oldu. Bundan sonra rakip takımda Pavlov'un yaptığı faul sonucunda Fenerbahçe penaltı kazandı. Kazanılan penaltıda Hikmet Bey, sert bir şutla topu rakip kaleye gönderdi ve skoru 2-1 yaptı. Maç Rus takımının 2-1 üstünlüğüyle sona erdi. Oyunda Fenerbahçe'nin sağ ve sol kanat oyuncuları her zamanki oyunlarını oynayamadılar. Diğer oyuncular ise yetenekleriyle dikkat çektiler (Tanin, 16.6.1914: 1; Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr, 26.6.1914:3; Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 52-55).³¹ Ayrıca Rus basınında Grabman (Гробман) isimli Rus hakemin ev sahibi takımın galibiyetinde etkili olduğuna dair yorum yapıldı (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 54).³² Rüştü Dağlaroğlu, maçın oynandığı sahanın süvarilerle çevrelendiğinden ve tribünlerdeki kadın seyircilerin çokluğundan bahsetmektedir (Dağlaroğlu, 1988: 327).

²⁹ Rusça yazılan ismi İngilizce "Geezer" olarak da telaffuz etmek mümkündür. Tanin gazetesinde كه يزه ر şeklinde yazılmıştır.

³⁰ Bu çelişkinin nedeni topun Fenerbahçeli futbolcuya çarparak gol olmasından kaynaklanmış olabilir.

³¹ Bazı kaynaklarda (örneğin bk. Oral, 1954: 108; Dağlaroğlu, 1988: 327; Yüce, 2014: 260) bu maçın oynandığı tarih ve 1-1 sonuçlandığına dair verilen bilgiler yanlıştır. Футбольный Николаев isimli kitapta maçın tarihi yine yanlışlıkla o tarihte Rusya'da kullanılan Jülyen takvimine göre 28 Mayıs 1914 olarak verilmiştir. Jülyen takviminde 28 Mayıs 1914, miladi takvimde 10 Haziran 1914 tarihine denk gelmektedir. Aynı kaynaktaki bir başka büyük hata da Odessa'da oynanan iki maçta da penaltıdan Fenerbahçe'nin gollerini atan oyuncu olarak Лазарев (Lazarev) diye bir isim verilmektedir (s.52, 54-55). Üstelik böyle hayali bir futbolcunun Fenerbahçe'nin kadrosunda Odessa'daki üç maçta da oynadığı belirtilmektedir. Bu ciddi hatanın dönemin Odessa'daki Rus basınından alınan bilgilerden kaynaklanması ise çok ilginçtir. Tanin gazetesinin özel muhabiri 16 Haziran 1914 tarihli nüshada yayınlanan mektubunda, ilk maçta Fenerbahçe'nin golünü Hikmet Bey'in attığını açıkça belirtmektedir.

³² Bu hakemin aynı zamanda Odessalı bir futbolcu olduğu anlaşılmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Maçın ardından Şaka kulübünün kurallara aykırı şekilde dışardan oyuncu kabul ettiği anlaşılınca Odessa Ligi kulübü cezalandırmaya karar verdi. Fenerbahçe kulübü başkanı Hamid Bey'in açıklamasına göre her iki kulübün dışarıdan oyuncu almamaları kararlaştırıldığı halde, Rusların diğer kulüplerden beş kişiyi kendi oyuncularını diye oynattıkları lig heyeti tarafından tespit edilmişti. Bu nedenle heyet tarafından Şaka Şeremetiyevski kulübüne bir sene süreyle hiçbir müsabaka yapamama ve 27 ruble nakdi para cezası verildi (*Tanin*, 22.6.1914: 2; *Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26.6.1914: 3). Hamid Bey'in yorumuyla Fenerbahçe'yi Şaka Şeremetiyevski takımı değil, kurallara aykırı şekilde kurulmuş karma bir takım yenmişti (*Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26.6.1914: 3).

Fenerbahçe-Sporting Maçı (12 Haziran 1914)

Fenerbahçe ikinci maçını 12 Haziran 1914 Cuma günü Odessa'nın 1914 şampiyonu futbol takımı olan Sporting kulübü ile oynadı. Sporting takımın en önemli oyuncuları şunlardı: O. Данилов (O. Danilov), В. Иванчик (V. İvançık), Г. Богемский (G. Bagemski), А. Кособутский (A. Kasabutski), Ю. Дыхно (Y. Dıhno), С. Погорелкин (S. Pogoryelkin), Ангерт (Angert), Борицкий (Bariski), Витис (Vitis), В. Соболевский (V. Sobolevski), Д. Вербицкий (D. Verbiski) (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 54). Sporting'in yeni sahasında oynanan müsabaka fevkalade görkemli bir şekilde gerçekleşti. Maçın oynanacağı alan çok erken saatlerden itibaren binlerce insanla hıncahınç doldu. Seyirciler arasında şehrin ileri gelenleri ile tüccardan ve her sınıf halktan önemli simalar da bulunuyordu. Fenerbahçe maça şu kadro ile çıktı³³:

Kaleci: Arslanyan

Savunma: Galib, Arif

Orta saha: Boris³⁴, Hasan, Süreyya

Hücum: Miço, Nüzhet, Hüseyin, Said, Hikmet.

Sporting takımının sahaya çıkardığı kadro ise şöyleydi:

Kaleci: Pogoryelkin (Погорелкин)

Savunma: Danilov (Данилов), Sıkrıçenka (Скрипченко)

Orta saha: Verbiski (Вербицкий), Kasabutski (Кособутский), Matekaytios (Матейкайтес)

Hücum: Libon (Лебон), Vitis (Витис), Bagemski (Богемский), Gelfenbin (Гельфенбейн), Bariski (Борицкий)

Oyun esnasında iki tarafta büyük bir maharet gösterdi. Bilhassa Fenerbahçeli futbolcuların oyundaki başarısı bütün izleyicilerin "şiddetli takdir ve alkışlarına mazhar oldu". Sportingli futbolcular Fenerbahçelilere göre gerek boyca, gerekse vücut bakımından (fiziksel olarak) üstün olmalarına rağmen etkili olamadılar. Fenerbahçeliler maçın genelinde topu kendi kalelerine yaklaştırmadılar. Oyunun ilk yarısında Fenerbahçe penaltı kazandı. Hikmet Bey güzel bir şutla topu rakip kaleye gönderdi ve takımını 1-0 öne geçirdi. İkinci yarıda talih Sportinglilere son derece yardım ediyordu. Fenerbahçeli futbolcuların rakip kaleye şutları bir iki santim yakından geçiyor ve bir türlü kaleye girmiyordu. Bir aralık rakip takım oyuncularından biri topu taç hattından dışarı çıkardı. Hakem düdükle çalarak topu Fenerbahçelilerin almasını işaret etti. Fakat Rus olan bayrakçı (yan) hakem kendi takımının tarafını tutarak topun Sportinglilere ait olduğunu söyledi. Hakem, bayrakçının (yan hakemin) sözüne güvenerek kararını değiştirdi. Topun dışarı çıktığı yerde bulunan

³³ 22 Haziran 1914 tarihli Tanin gazetesinde (s.2) verilen Fenerbahçe kadrosudur. Oral ve Dağlaroğlu tarafından verilen bilgiye göre sahaya çıkan kadro ilk maçın aynısıydı. Bu nedenle Hüseyin Bey ve Jan Boris'in yerine Nuri Bey ve Sabri Bey'in ilk on birde olduğu yazılıdır. Bk. (Oral, 1954: 110; Dağlaroğlu, 1988: 327).

³⁴ Tanin gazetesinde sadece soyadı yazılmasına karşın, muhtemelen burada kastedilen Jan Boris olmalıdır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

çok sayıda İngilizin aksi yönde itirazına rağmen hakem Fenerbahçe aleyhine faul atışı kullandı ve Sportingliler bir gol attı. Ancak bu gol gerek rakip takımın İngiliz futbolcuları, gerekse Fenerbahçeliler tarafından kabul edilmedi. Tanin gazetesinin Odessa özel muhabirinin bildirdiğine göre Fenerbahçe maçta 1-0 galip sayıldı. Bu başarı Odessa'daki spor çevrelerinde büyük bir takdirle karşılandı (*Tanin*, 14.6.1914: 5; *Tanin*, 22.6.1914: 1-2; *İkdam*, 14.6.1914: 5; *Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26.6.1914: 3; Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 52, 54-55; Oral, 1954: 110; Dağlaroğlu, 1988: 327).³⁵ Sporting takımı Rusya'nın kuzey ligi şampiyonu Petersburg'u yenerek Rusya'nın en güçlü takımı unvanını kazanan Odessa takımının birçok oyuncusunu kadrosunda bulunduruyordu. Bu nedenle Fenerbahçe'nin maçı kazanması Tanin gazetesi tarafından büyük bir başarı olarak duyuruldu (*Tanin*, 23.6.1914, s.1). Ancak Tanin gazetesinin aksine *İkdam*, *Sabah* ve *Tasvir-i Efkâr* gazeteleri maçın 1-1 sonuçlandığını yazdı (*İkdam*, 14.6.1914: 5; *Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 14.6.1914: 5; *Sabah*, 14.6.1914: 3).³⁶ *Tasvir-i Efkâr*'ın maç hakkındaki kısa yorumu şöyleydi:

“Dünkü Cuma günü buradaki Rus takımı ile Fenerbahçeliler arasında fevkalade merak uyandıran ve mükemmel bir maç yapılmıştır. Her iki tarafta birbirini oldukça yormuştur. Neticede Fenerbahçelilerin yaptıkları bir gole karşı Rus takımı da bir gol yapmış ve her iki taraf berabere kalarak maçlarda hazır bulunan büyük kalabalık tarafından alkışlanmışlardır (*Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 14.6.1914: 5).

Günümüzde Odessa şehrinin resmi internet sitesinde de bu maçın 1-1 berabere sonuçlandığı yazılıdır.³⁷ Ayrıca Rusça kaynaklarda da 1-1 skoru geçmektedir. Sporting takımının beraberlik golünü Bagemski'nin attığı belirtilmektedir. (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: s.52, 55).³⁸

İstanbul gazetelerinde de çelişkili haberlerin yer alması nedeniyle en doğru bilgilere ulaşmak amacıyla *Tasvir-i Efkâr* gazetesi muhabiri, Fenerbahçe kafilesinin İstanbul'a döndüğü gün (25 Haziran 1914) vapurda Fenerbahçe kulübü başkanı Doktor Hamid Hüsni Bey ile bir mülakat gerçekleştirmiştir. Mülakatta Hamid Bey, müsabakanın 1-0 Fenerbahçe'nin galibiyetiyle sonuçlandığını belirtmiştir. Çelişkili haberlere ilişkin olarak ise şu açıklamayı yapmıştır:

“Küçük bir yanlışlıkla bir gol yapıldı ise de hakem bunun hükümsüzlüğünü ilan ettiği için biz galip olduk” (*Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26.6.1914: 3).

Hamid Hüsni Bey, mülakatta Fenerbahçe'nin 2-1 ve 3-0 kaybettiği maçlar da dâhil olmak üzere yapılan tüm maçların skorlarını doğru bir şekilde aktarmıştır. Ne var ki bundan altı sene sonra, futbolcu Nüzhet Bey'in Fenerbahçe'nin Rusya seyahatine ilişkin yayınlanan hatırasında, güney Rusya şampiyonuna karşı yapılan bu müsabakanın 1-1 berabere bittiği belirtilmektedir (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 11-12; Yüce, 2014: 257-260).³⁹

³⁵ M. Ali Oral ve Rüştü Dağlaroğlu tarafından Fenerbahçe'nin 1-0 kazandığı maçta golün ilk yarıda penaltıdan Hikmet Bey tarafından atıldığı belirtilmesine karşın, bunu doğrulayan başka bir bilgiye rastlanmamıştır.

³⁶ *İkdam* gazetesi, muhabirinin 12 Haziran 1914 tarihli telgrafına dayanarak maçın 1-1 bittiğini yazmıştır. Oyunun başlangıcında ilk olarak Ruslar bir gol atmış, daha sonra Fenerbahçe'nin de bir gol atmasıyla büyük bir alkış tufanı içinde maç 1-1 sona ermişti.

³⁷ Bk. (“Odessa. The football center of Ukraine”, <http://omr.gov.ua/en/announce/3727/>, Erişim: 22 Mayıs 2015).

³⁸ Burada maç tarihi yine Jülyen takvimine göre yanlışlıkla 30 Mayıs 1914 olarak yazılmıştır. Miladi takvime göre 12 Haziran 1914 tarihine denk gelmektedir. Golün iptal edildiğine dair hiçbir bilgi verilmemektedir. Buna karşın Sporting takımının kadrosunun eksik olduğu, birinci (esas) takımdan sahaya yedi oyuncunun (Pogoryelkin, Danilov, Verbiski, Kasabutski, Vitis, Bagemski, Bariski) çıktığı, diğer dört oyuncunun (Sıkripçenka, Matekaytios, Libon ve Gelfenbin) ikinci takımdan çağrıldığı yazılıdır.

³⁹ Nüzhet Bey'in anlatımına göre ilk yarısı golsüz biten karşılaşmada, ilk golü Rus takımı ikinci yarının ortalarında atmış ve öne geçmişti. Daha sonra büyük gayret gösteren Fenerbahçe beraberliği sağlamayı başarmıştı. Maçın sonunda Ruslar Fenerbahçeli oyuncularını uzun süre alkışlamışlardı. Nüzhet Bey'in bu yazısına ilişkin bir değerlendirme bu çalışmanın “Sonuç” bölümünde yapılmıştır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Ruslar Osmanlı misafirleri için olağanüstü saygı ve samimiyet gösteriyorlardı. Gazeteler Osmanlı futbolcularının fotoğraflarını ve çok samimi makaleler yayınlıyorlardı (*İkdam*, 14.6.1914: 5)⁴⁰

Fenerbahçe-Odessa Maçı (14 Haziran 1914)

Fenerbahçe Odessa'daki üçüncü ve son maçını 14 Haziran 1914 tarihinde Odessa Takımına (Сборная Одессы) karşı gerçekleştirdi (*Tanin*, 15.6.1914:5; Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 52).⁴¹ Bu müsabakada Fenerbahçe tüm Rusya'nın şampiyonu olan, İngiliz, Alman ve Ruslardan oluşan karma bir takıma karşı mücadele etti (*Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26.6.1914: 3).⁴² Odessa takımı 20 Ekim 1913 tarihinde, final maçında St. Petersburg'u 4-2 mağlup ederek Rusya şampiyonu olmuştu (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 54).⁴³ Sahaya çıkan Rus takımındaki oyunculardan beş tanesi İngiliz'di (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 12).⁴⁴ Fenerbahçe'nin sahaya çıkan kadrosu şöyleydi: Arslanyan, K. Boris, Hasan, Süreyya, Galib, Jan Boris, Miço, Nuri, Hüseyin, Said, Hikmet (Oral, 1954: 110). Fenerbahçe başkanı Hamid Hüsnî Bey'in açıklamasına göre bu maç bütün müsabakaların en önemlisi, en hararetliydi. Fakat gerek seyahat yorgunluğu ve gerek talihsizlik sonucu olarak Fenerbahçe maçı 3-0⁴⁵ kaybetti. Ayrıca bir sporcudan ziyade müfrit ve milliyetçi olan hakem Fenerbahçe'nin bir penaltısını vermemiş, buna karşın verdiği haksız bir penaltı ile rakip takımın bir gol daha atmasını sağlamıştı. Mağlup olunan ilk müsabakada olduğu gibi, rakip takımın üç golünden birine Fenerbahçeli oyuncuların hatası sebep olmuştu (*Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26.6.1914: 3). Odessa takımının iki golünü Townend (Тауненд), bir golünü de Jacobs (Джекобе) atmıştı (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 52). İlk yarı Townend'in golüyle 1-0 Odessa'nın üstünlüğüyle sona ermişti. İlk yarıda Rusya bir penaltı atışından yararlanamamıştı (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 55). Hakemin Fenerbahçe aleyhine haksız yere verdiği penaltıyı Rus takımının savunmasında görev alan "son derece centilmen" bir İngiliz futbolcu kasten kalenin üzerinden yüksek vurarak kaçırmıştı (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 12).⁴⁶ İkinci yarıda Jacobs penaltıdan skoru 2-0'a getirdi. Jacobs'un pasıyla son golü yine Townend kaydetti ve maç 3-0 sona erdi (Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 55).

Fenerbahçe'nin savunmasında doğrudan oynayan Arif ve Sabri beylerin Mühendis Okulu'ndaki sınavları nedeniyle İstanbul'a dönmüş olmaları ve bu müsabakada oynamamaları alınan mağlubiyette etkili oldu (Oral, 1954: 110; Dağlaroğlu, 1988: 327).

Nüzhet Bey'in hatırasındaki yorumuna göre Odessa'da yapılan üçüncü maçta, Rus takımındaki oyuncuların çok daha hızlı olması nedeniyle Fenerbahçeli futbolcular onlara yetişmekte büyük zorluklar yaşamışlardı. Özellikle sol açık mevkiinde oynayan İngiliz uyruklu Rus futbolcuya yetişmek "imkânsızdı". İngiliz futbolcular hem hücum, hem savunmada çok başarılıydılar (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 12; Dağlaroğlu, 1988: 329).

⁴⁰ İkdam gazetesinde kendi muhabirinin 12 Haziran 1914 tarihli telgrafi yayınlanmıştır.

⁴¹ Rusça eserde maç tarihi yine Jülyen takvimine göre yanlışlıkla 1 Haziran 1914 olarak yazılmıştır. Miladi takvime göre 14 Haziran 1914 tarihine denk gelmektedir.

⁴² Odessa şehrinin resmi web sitesinde bu takımın ismi "Odessa United Sport Club (Odessa Birleşmiş Spor Kulübü)" olarak geçmektedir, bk. ("Odessa. The football center of Ukraine", <http://omr.gov.ua/en/announce/3727/> , Erişim 22 Mayıs 2015).

⁴³ Bu unvan 15 Aralık 1913 tarihinde Rusya Futbol Birliği tarafından maçta fazla yabancı oyuncu oynatıldığı gerekçesiyle iptal edilse de gayri resmi olarak Odessa takımı Rusya'nın 1913 şampiyonuydu.

⁴⁴ Odessa'nın Fenerbahçe'ye karşı sahaya çıkan kadrosu hakkında kesin bir bilgiye rastlanmasa da bu futbol takımına ait bir fotoğraftan oyuncular hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Bk. **Ek-3**.

⁴⁵ 15 Haziran 1914 tarihli Tanin gazetesinde (*Tanin*, 15.6.1914: 5.) Fenerbahçe'nin müsabakayı 3-1 kaybettiği yazılmışsa da Hamid Hüsnî Bey'in Tasvir-i Efkâr gazetesine yaptığı açıklamadan ve diğer kaynaklardan maçın 3-0 sonuçlandığı anlaşılmaktadır, bk. (*Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26.6.1914: 3; Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 52).

⁴⁶ Nüzhet Bey, Rus takımın savunmasında görev yapan bu İngiliz oyuncunun vuruşlarının mükemmel ve uzun olduğunu, kolay kolay geçilmediğini belirtmektedir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Fenerbahçe kafilesinin Odessa şehrinde su ve yemeklerden memnun kalmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum şüphesiz takımın performansına da olumsuz şekilde yansımış olmalıdır. Nüzhet Bey bu hususu şöyle aktarmaktadır:

“Odessa'nın havasına diyecek yok. Lakin suyu ve yemekleri ile her halde birçoğumuz uyum sağlayamadık. Özellikle içimizden bazıları bu yemeklerden ağzına koyamadan yemekten kalkıyordu” (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 11).

Bunun yanında Nüzhet Bey, Rus futbolcuların gerek sağlık, gerekse vücut ve kuvvet itibarıyla kendilerinden üstün olduğunu vurgulamaktadır. Rus sporcuların kendilerine göre daha düzgün bir hayat yaşadıklarını, kendilerinin halinin biraz gelişigüzel olduğunu belirttikten sonra şu değerlendirmeyi yapmaktadır: “*Hasmımız arasında öyle güzel bakılmış bünyeler vardı ki kim görse seyretmeye doyamazdı*”.

Nüzhet Bey, ayrıca Hamid Hüsnî Bey'in gayretine ve zorlamasına rağmen kafiledaki futbolcuların geceleri otelden kaçtığını ve genelde sabaha karşı döndüklerini, alışık olmadıkları gece hayatına düşkünlükleri nedeniyle yorgun düştüklerini iddia etmektedir (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 11).⁴⁷

Müsabakanın oynandığı gece Odessa'da, Alexander Park'ta 120 kişilik bir ziyafet düzenlenmiş, Ruslar Fenerbahçelilere birçok hediyeye sunmuştu (Dağlaroğlu, 1988: s.329).

Fenerbahçe'nin Nikolayev'e Hareketi ve Bu Şehirde Oynadığı Maçlar

Fenerbahçe böylece program dâhilinde müsabakalarını tamamlamıştı. Dönüş hazırlıklarına başlanmışken, Odessa'da buldukları süre zarfında Rusların “*fevkalade sevgi ve takdirini kazanan*” Fenerbahçeliler, Nikolayev (Nikolayef) sporcuları tarafından davet edildiler. Futbolcular istekliydi ve Hamid Hüsnî Bey'e gitmek için ısrar ettiler. Bunun üzerine Fenerbahçe kulübü daveti kabul etti. Odessa ile Nikolayev arası 7-8 saat sürüyordu. Fenerbahçe kafilesi nehir yoluyla vapura binerek Nikolayev'e gitti. Fenerbahçe Nikolayev'de on gün kadar kalıp iki maç yaptıktan sonra dönecekti (*Tanin*, 22.6.1914: 2; Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 12).

Nikolayev, Odessa'ya göre daha küçük, ancak Osmanlı Devleti'nde İzmir'den hemen hemen hiçbir farkı olmayan bir şehir görünümündeydi. Şehrin halkı futbola oldukça meraklıydı. Fenerbahçe'nin müsabakalarını izlemeye yaklaşık 7-8 bin kişi gelmişti (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 12). Fenerbahçe her iki maça Odessa'da oynadığı son maçın kadrosu ile sahaya çıktı (Oral, 1954: 110-111). Maçlar Nikolayev Spor Kulübünün yeni sahasında yapıldı (Двойнисюк ve

⁴⁷ Nüzhet Bey'in özellikle üçüncü maçın ardından yaptığı ilginç yorumlar şöyledir: “*Pek hararetli cereyan eden son oyunda maatteessüf mağlup olduk. Bunun birçok sebebi olabilir. Mesela bunlardan en birincisi Rus dilberlerine fazla dadanmış olan çocukların on gün zarfında haylıden hayliye yorulmuş olmaları olabilir. Böyle açık bir hayata nispeten yabancı olan içimizden birçokları kendilerini hayli yıpratmışlardı. Geceleri uykusuzluk, gündüz gezintiler ve pek az istirahat elbette insanı yorar. Esasen bu nokta Rusların da dikkatini çekmiş olmalı ki bu hususta birçokları bizi ikaz ediyorlardı... Sonra hayat şartları da pek fena değildi. En iyi bir otelde oturuyor, yiyecek ve saire için pek fazla para harcamıyorduk. Ne paramız varsa eğlenceye sarf ediyorduk.*” Nüzhet Bey'in kendisine ve kendi futbol takımındaki arkadaşlarına yönelik yaptığı yorumlar ilk bakışta sonradan yapılmış içten ve doğru bir özeleştirici olarak görülebilir. Ancak gerek müsabakaların oynandığı 1914 Haziran ayındaki koşullar, gerekse hatıratın yayınlandığı 1920 Haziran ayında İstanbul'daki işgal ortamı ve şartları dikkate alındığında, Nüzhet Bey'in doğrulanması mümkün olmayan bu yorumlarına oldukça temkinli yaklaşmak gerekmektedir. Nüzhet Bey'in hatıratında yer yer ciddi tutarsızlıklar göze çarpmaktadır. Örneğin, üçüncü maçtaki yenilgiyi açıklamaya çalışan Nüzhet Bey, Fenerbahçeli futbolcuların “*on gün zarfında*” çok yorulduklarını yazmasına rağmen, kafiye 9 Haziran'da Odessa'ya gelmişti ve son maça 14 Haziran'da çıkmıştı. Yani Fenerbahçe kafilesi Odessa'da sadece beş gece geçirmişti. Ayrıca Odessa'ya gelişlerinin ertesi günü ilk müsabakaya çıkan ve iki gün arayla çok ciddi rakiplerle karşılaşan Fenerbahçeli futbolcuların, bu kadar sorumsuzca hareket etmeleri pek mantıklı gelmemektedir. Osmanlı Devleti'ni Rusya'ya karşı tarihte ilk kez sportif anlamda temsil ettiğinin bilincinde olan Fenerbahçeli oyuncuların, Rusya'nın siyasi baskısı ve tehdidinin devlet üzerinde ciddi şekilde hissedildiği bir dönemde, Nüzhet Bey'in iddia ettiği derecede kayıtsız davranmış olmaları makul görünmemektedir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Кутовой, 2008: 55).⁴⁸ Fenerbahçe, Nikolayev'deki ilk maçını 18 Haziran 1914 tarihinde şehrin şampiyon takımı olan Sporting kulübünün Nikolayev şubesiyle, "Nikolayev Spor Kulübü (Николаевский Спортивный клуб)" ile gerçekleştirdi ve müsabakadan 1-0 yenik ayrıldı. Bu maçta Nikolayev takımının golünü 21 yaşındaki Николай Горшанин (Nikolay Gorşanın) kaydetti. 21 Haziran 1914 tarihinde oynanan ikinci müsabakada Fenerbahçe yine Nikolayev Spor Kulübü ile karşılaştı. Rakip Nikolayev bu sefer diğer takımlardan birkaç oyuncu ile daha da takviye edilmişti. Buna rağmen Fenerbahçe futbol takımı müsabakadan 3-0 galip ayrıldı. Maçı izleyen seyirciler Fenerbahçe'yi şiddetli şekilde alkışladılar (*Tanin*, 23.6.1914: 1; *Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 23.6.1914: 4; *Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26.6.1914: 3; Oral, 1954: 111; Dağlaroğlu, 1988: 329; Двойнисюк ve Кутовой, 2008: 52, 55).⁴⁹ Maçın ilk yarısı Said Bey'in golüyle 1-0 Fenerbahçe'nin lehine sonuçlanmıştı. İkinci devrede Hüseyin Bey iki gol kaydetti (Oral, 1954: 111; Dağlaroğlu, 1988: 329). Özellikle Hüseyin Bey çok şık bir gol atmıştı (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 12).

Nüzhet Bey'in hatırasında bu iki müsabakanın neticesini sadece tek bir muğlak cümleyle geçiştirmesi ve yine ciddi bir hata yapması dikkat çekicidir:

"Nikolayef'de oynamış olduğumuz oyunların her ikisinde de üstün geldik. Çünkü buradaki takımlar bize nazaran daha acemi idi" (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 12).⁵⁰

Fenerbahçe'ye maç için Kiev'den de teklifler gelmesine ve kafiyelekilerin olumlu bakmasına rağmen, başkonsolosun siyasi durumun kötüleştiğine ilişkin uyarısı üzerine dönüş kararı alındı (Dağlaroğlu, 1988: 329).⁵¹

Fenerbahçe kafesi Rus vapuruyla 22 Haziran 1914 tarihinde İstanbul'a hareket etti (*Tanin*, 23.6.1914: 1; *Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 23.6.1914: 4; *Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26.6.1914: 3; Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 12). Nüzhet Bey'e göre "Fenerbahçe dönüşte kötü bir vapura rastlamıştı". Vapur Varna, Burgaz ve diğer limanlara da uğradı (Nüzhet, *Spor Âlemi*, 17.6.1336: 12).

Fenerbahçelileri taşıyan Rus gemicilik şirketine ait vapur 25 Haziran 1914 sabahı saat yedide İstanbul'a ulaştı (*Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26.6.1914: 1, 3). *Tasvir-i Efkâr* gazetesi, muhabirlerinden birisini vapura göndererek Fenerbahçe kulübü başkanı Doktor Hamid Hüsnî Bey ile bir röportaj gerçekleştirdi. Gazete hem kendi adına Fenerbahçeli sporculara hoş geldin demek, hem de İstanbul gazetelerinde Fenerbahçe'nin yaptığı maçlar hakkında yayınlanan çelişkili haberler nedeniyle en doğru bilgiyi bizzat Fenerbahçe kulübü başkanının ağzından öğrenmek istiyordu. Hamid Hüsnî Bey, Fenerbahçe'nin Rusya'da gerçekleştirdiği müsabakalar hakkında bilgi verdikten sonra görüşme şöyle devam ederek son bulmuştur:

Muhabir- "Ruslar futbolu nasıl oynuyorlar efendim?"

Hamid Bey- "Rus oyuncularını vücutça cidden kuvvetlidirler ve oyundaki başarıyı sırf maddi kuvvetleriyle elde etmeye çalışmaktadırlar. Oyun esnasında futbol kurallarına riayet etmediklerini ki bilmeyenler mağlubiyetten doğan bir his ile söylendiğini zannederler- oyunlarını büyük bir

⁴⁸ Kuryerski (Курьерской) caddesindeki bu sahanın günümüzde Makarova (Макарова) ve Artilleriski (Артиллерийской) caddelerinin kesiştiği yerde olduğu belirtilmektedir.

⁴⁹ Rusça kaynaktan müsabakaların tarihleri olarak verilen 5 ve 8 Haziran 1914 tarihleri Jülyen takvimine göre olup miladi takvime göre 18 ve 21 Haziran 1914 tarihlerine denk gelmektedir.

⁵⁰ Fenerbahçe, ilk müsabakada 1-0 mağlup olduğu halde, Nüzhet Bey'in böyle bir yorum yapmasını anlamak gerçekten güçtür. Ayrıca bazı kaynaklarda da Fenerbahçe'nin Nikolayef'te yaptığı ilk maçı 1-0 kazandığı yazılmıştır, örneğin bk. (Dağlaroğlu, 1988: 329, Yüce, 2014: 260). Rüşti Dağlaroğlu'nun Fenerbahçe'nin ilk maçı Hüseyin Bey'in golüyle 1-0 kazandığına dair verdiği bilginin doğru olması mümkün görünmemektedir. Gazetelerdeki haberlerden ve Fenerbahçe Başkanı Hamid Hüsnî Bey'in 26 Haziran 1914 tarihinde *Tasvir-i Efkâr*'da yayınlanan mülakatında maçın 1-0 kaybedildiği açıkça belirtilmektedir.

⁵¹ Rüşti Dağlaroğlu, uyarıyı yapan başkonsolosun ismini Şakir Paşazade Tahir Bey olarak belirtmektedir. Ancak Fenerbahçe'nin 28 Haziran 1914 Pazar günü İstanbul'a döndüğü yönünde verdiği bilgi kesinlikle yanlıştır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

dikkatle takip eden ve bu hususta Rusya'da futbol hakkında söz söylemeye en fazla yetkisi olan İngiliz oyuncularının beyanlarına dayanarak söyleyebilirim."

Muhabir- "*Sporun gelişimi ve yayılması için Rusya hükümeti ne durumda bulunuyor?"*

Hamid Bey- "*Rusya hükümeti bütün mevcudiyetiyle her Rus'u iyi bir sporcu yapmaya çalışıyor. Hatta Çarın bir Rus nazırını tüm Rus spor salonlarında muhtelif spor teşkilatını yapmaya ve halkı spora teşvik etmekle görevlendirdiğini söylemek bu hususta hızlı bir fikir edinmeye yeterli gelir zannederim."*

Muhabir- "*Ruslar buraya gelecek mi efendim?"*

Hamid Bey- "*Evet bizim kendileriyle müsabaka ettiğimiz aynı kulüpler Eylül veyahut Teşrin-i Evvel'de (Ekim'de) bize iade-i ziyarete gelecekler ve elbette onlarla birkaç müsabaka yapacağız. Ve emin olunuz ki bu sefer kısmen galip ve kısmen mağlup olarak dönen bu oyuncular o zaman kesin azimle galip olmaya çalışacaklardır."*

Muhabir, uzun bir seyahatten yeni gelmiş olan Doktor Hamid Bey'i daha fazla yormak istemediğinden kendisine teşekkür ederek vapurdan ayrılmıştır (*Tasvir-i (Tasfir-i) Efkar*, 26.6.1914: 3).

Sonuç

Fenerbahçe futbol takımı Rusya'da yaptığı müsabakalarda genel olarak Türk futbolunu ve Osmanlı Devleti'ni iyi ve başarıyla temsil etmiştir. Hemen her alanda olduğu gibi 1914 yılı yazında Rusya'da spor ve futbol Osmanlı Devleti'nden çok daha ileri ve gelişmiş bir düzeydeydi. Nitekim Odessa şehri 1913-1914 sezonunda tüm Rusya'nın şampiyon futbol takımını çıkarmıştı. St. Petersburg ile beraber Rusya'nın futboldaki en önemli iki şehirden ve merkezinden birisiydi. Fenerbahçe'nin Odessa'da oynadığı üç takım da şehrin ve dolayısıyla Rusya'nın en önemli ve en güçlü futbol kulüplerindendi. Kadrolarında İngiliz ve Alman dâhil olmak üzere yabancı uyruklu futbolcular da bulunuyordu. Rus oyuncuların Fenerbahçeli futbolcuların aksine gerek fiziksel, gerekse mental yönden çok daha profesyonelce maçlara hazır oldukları anlaşılmaktadır. Üstelik kendi sahalarında ve kendi seyircilerinin desteğinde, Rus hakemlerin idaresinde maçları oynamışlardır. Fenerbahçe ise profesyonellikten çok uzak, amatör bir ruhla ve hazırlıkla sahaya çıkarak mücadele etmiştir. Futbolun dışındaki faktörler de Fenerbahçe'nin maçlardaki performansını olumsuz ve ciddi şekilde etkilemiştir. Örneğin, Fenerbahçe takımı Odessa'ya gelişinin ertesi günü Şeremetiyevski maçına çıkmıştır. Futbolculardan birçoğunun vapurla daha önce böyle uzun bir seyahate çıkmadıkları, yolculuk esnasında pek çoğunu deniz tuttuğu, bu nedenle takımın yeterince dinlenmeden ve Odessa'daki ortama alışmadan sahaya çıktığı görülmektedir. Bunun yanında Şeremetiyevski takımının kural dışı olarak kendi kadrosunun dışında oyuncular oynatması, Rus hakemin müsabakayı taraflı bir şekilde idare etmesi Fenerbahçe'nin müsabakayı kaybetmesine yol açan diğer olumsuz etkenler arasındadır. Yine de Fenerbahçe'nin maçın genelinde, bilhassa ikinci devre Şeremetiyevski karşısında daha baskın ve etkili bir futbol oynadığı anlaşılmaktadır. Günümüzde çift maçlı eliminasyon sistemine göre oynanan Avrupa kupası maçlarında 2-1'lik yenilginin misafir takım için avantajlı ve iyi bir skor olarak kabul edildiği düşünülürse, Fenerbahçe'nin güçlü rakibine karşı başarıyla mücadele ettiği ortadadır.

Fenerbahçe'nin ikinci müsabakadaki rakibi Sporting, Şeremetiyevski takımından çok daha kuvvetliydi ve aynı zamanda kadrosunda Rusya'nın en ünlü ve şampiyon unvanı kazanmış futbolcularını (çoğu Rus futbolculardı) bulunduruyordu. Her ne kadar bu maçın skorunun 1-0 Fenerbahçe lehine mi yoksa 1-1 berabere mi sonuçlandığı ilk bakışta tartışmalı ve belirsiz gibi görünse de Rus takımının sonradan attığı golün geçersiz sayıldığı ve kuraldışı olduğu kesin gibidir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Rus basını skoru kendi kamuoyuna 1-1 gibi aksettirerek yenilgiyi gizlemeye çalışmış ve bunda da önemli ölçüde başarılı olmuştur. Tanin gazetesinin dışında diğer önemli Osmanlı gazeteleri de Rus basınından skoru bu şekilde almış ve duyurmuştur. Burada skor hakkında en önemli belirsizliği ve muammayı yaratan husus, müsabakalarda forma giyen Nüzhet Bey'in 1920 Haziran'ında kendi kaleminden Spor Âlemi dergisinde yayınlanan hatıra yazısından kaynaklanmaktadır. Nüzhet Bey'in bu hatırasını tam olarak ne zaman kaleme aldığına yönelik bir tarih belirtilmemiştir. İstanbul'un fiilen İtilaf Devletleri'nin işgali ve her bakımdan kontrolü altında bulunduğu bir ortamda, Nüzhet Bey'in maçın skorunu 1-1 olarak aktarmasına dair somut ve kesin bir açıklama bulmak zordur. Üstelik maçta ilk golün Rus takımı tarafından atıldığına yazılması, 1914'te müsabakadan sonraki yerel Rus basınının verdiği bilgiyle de çelişmektedir. Dahası Nüzhet Bey'in yazısının bulunduğu sayıda, birkaç sayfa ilerde (17. Sayfadan hemen önce), numaralandırılmış sayfalardan ayrı yerleştirilmiş bir yaprakta "Fenerbahçe Kulübünün Rusya Hatıraları (Tafsilat Dâhildedir)" orta başlığı ile numaralandırılmış beş adet fotoğraf ve bu fotoğrafların açıklamalarına yer verilmiştir. Burada 2 numaralı fotoğrafın açıklamasında "Odessa şampiyon kulübünü mağlup eden Fenerbahçe takımı", 3 numaralı fotoğrafın açıklamasında ise "Fenerbahçe'ye mağlup olan Odessa şampiyon takımı" denilerek, aynı nüshada birkaç sayfa önce (sayfa 11-13) Nüzhet Bey'in ağzından kaleme alınan yazıyla tamamen ters düşülmektedir.

Her ne kadar Rus basını tarafından örtbas edilmeye çalışılsa da Fenerbahçe'nin Sporting takımına karşı aldığı 1-0'lık galibiyet oldukça önemliydi ve Rusların futboldaki itibarını çok sarsmıştı. Bunun sonucu olarak iki gün sonra yapılan son müsabakada o tarihte olabilecek en güçlü kadroyu sahaya çıkardılar. Odessa adıyla kurulan bu takım, Odessa kentindeki tüm Rus ve yabancı futbolculardan en iyilerinin seçilerek bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştu. Son kez tüm Rusya şampiyonluğu için kurulan bu takım 1913 yılında St. Petersburg'u 4-2 yenerek bu unvanı kazanmıştı. Daha sonra fazla yabancı futbolcu oynattığı gerekçesiyle bu unvanı resmi olarak iptal edilse de 1914 Haziran'ında gayri resmi şekilde bu takım "tüm Rusya'nın şampiyonu" unvanını taşıyordu. Şimdi bir önceki maçta alınan yenilginin de etkisiyle Rusya şampiyonu bu takım Fenerbahçe'ye karşı yeniden kurulmuştu ve sahaya çıkarılmıştı.

Fenerbahçe'nin 12 Haziran 1914 tarihinde oynadığı ve büyük çaba sarf edip oldukça yıprandığı Sporting maçından sadece bir gün geçtikten sonra, 14 Haziran'da Rusya'nın en güçlü takımının karşısına, üstelik dış sahada ve Rus hakemin idaresi altında oynanan bir müsabakada çıkması, zaten şartları Fenerbahçe aleyhine olabilecek en olumsuz duruma getirmişti. Bu nedenle alınan 3-0'lık mağlubiyet çok normal karşılanmalıdır. Bunun yanında 3-0'lık galibiyete rağmen Rus basınının bu maç hakkında fazla yorum yapmaması, dolayısıyla Osmanlı basınına da müsabaka hakkında çok az bilginin yansması dikkat çekicidir. Hatta Odessa takımının sahaya çıkardığı on bir kişilik kadro hakkında da bir bilgiye rastlanmamaktadır. Bunun sebebini tahmin etmek ise güç değildir. Odessa takımının sahaya çıkan kadrosunda çok az Rus futbolcunun bulunduğu, bu nedenle Rusların alınan galibiyete fazla önem vermedikleri gibi, bu gerçeği de açığa vurmamayı amaçladıkları anlaşılmaktadır. Zaten golleri atan iki oyuncu da Rus değildi. Hakemin müsabakayı Fenerbahçe aleyhine oldukça taraflı yönettiği de kesin olarak görülmektedir. Maç öncesi Fenerbahçe'de savunmanın önemli isimlerinden Arif ve Sabri beylerin İstanbul'a dönmüş olmaları da büyük bir dezavantajdı. Rus takımındaki futbolcular fizik ve kondisyon bakımından Fenerbahçeli oyunculara nazaran daha üstündüler. Üstelik Rus futbolcular, dört gün içinde üçüncü maçına çıkan ve özellikle Sporting maçında fazlasıyla yıpranmış Fenerbahçeli oyunculara nazaran çok daha dinç ve enerjik bir şekilde sahaya çıkmışlardı. Tüm bu olumsuzluklara ilave olarak eğer Nüzhet Bey'in Fenerbahçeli futbolcuların gece hayatına ilişkin yorumlarında gerçeklik payı varsa veya yüksekse, alınan 3-0'lık yenilgi son derece normaldi.

Fenerbahçe'nin Nikolayev şehrinde aynı takıma (Nikolayev'e) karşı iki müsabakası hakkında fazla bilgiye rastlanmamıştır. Fenerbahçe'nin her iki müsabakada da rakibine karşı üstün

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

oynadığı, ilk maçta tek golle yenilmesine karşın, ikincisinde daha kuvvetli bir kadroyla karşısına çıkan rakibine karşı 3-0'lık bir galibiyet elde ettiği anlaşılmaktadır.

Fenerbahçe'nin Odessa seyahati Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Osmanlı Devleti ve Rusya ilişkilerini yakınlaştırma çabalarının önemli bir halkasıydı. Bilindiği üzere bu çabalar sonuç vermeyecek ve Ekim ayı sonunda iki ülke arasında savaş hali başlayacaktır. Buna rağmen Fenerbahçe'nin ziyareti iki ülke halkları arasında aslında ciddi bir düşmanlık ve gerginlik olmadığını, düşmanlıkların daha çok iki ülke idarecilerinin geçmişten gelen siyaset anlayışlarından ve önyargılarından kaynaklandığını göstermiştir. Rusya'daki çarlık rejiminin uzun süredir Osmanlı Devleti'ne karşı izlediği yayılcı ve yıkıcı siyaset, buna karşın Babıali'nin sürekli çıkış ve kurtuluş yolları araması, iki ülke arasında asırlardır sık sık yaşanan savaşlar şüphesiz halkları da birbirine karşı soğutmuş ve güvensiz hale getirmişti. Ancak hükümdarların ve iktidarların düşmanlıkları ne kadar şiddetli, uzun süreli ve derin olsa da genel olarak iki ülke halklarına bu durumun ciddi boyutlarda sirayet etmediği gözlenmektedir. İdarecilerin emperyalist ve saldırgan politikalarından vazgeçmesi halinde, iki ülke insanların hızla ve kolaylıkla kaynaşmaya hazır oldukları açıkça görülmekteydi. Ne var ki 1914 Ekim ayı sonunda, bu sefer de bazı Osmanlı idarecilerinin yanlış ve saldırgan politikası neticesinde⁵² iki ülke halkı karşılıklı olarak kanlı bir savaşın içerisine girmişlerdir. 1917'de Rusya'da çarlık rejiminin yıkılması ve Bolşevik hükümetin savaştan çekilmesi, diğer taraftan 1920 yılında TBMM'nin açılmasıyla başlayan süreçte Osmanlı Devleti'nin yerini Türkiye Cumhuriyeti'ne bırakması, iki ülkeyi idarecileri ve halklarıyla birlikte yeniden yakınlaştıracaktı.

Ekler

Ek-1: Şaka Şeremetiyevski kulübünün bazı oyuncuları.

Kaynak: “Odessa’da Futbol”, *Tanin*, 16 Haziran 1914, s.1.

⁵² 28-29 Ekim 1914 tarihinde Osmanlı donanmasının Karadeniz’deki Rus limanlarını topa tutmasıyla gerçekleşen bu olay ve sonrasındaki gelişmeler hakkında ayrıntılı bilgi için bk. (Kocatürk, 2013: 474-528).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Ek-2: Fenerbahçe futbol takımının Odessa’da, Sporting maçında kale önünde çekilmiş bir fotoğrafı (Aynı fotoğraf iki farklı kaynaktan).

Kaynak: “Rusya’da Futbolcularımız”, *Tanin*, 23 Haziran 1914, s.1.

Kaynak: “Odessa Şampiyon Kulübünü Mağlup Eden Fenerbahçe Takımı”, *Spor Âlemi*, No:17, 17 Haziran 1336 (17 Haziran 1920). Fotoğraf 17. Sayfadan önceki yapraktır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Ek-3: Fenerbahçe ile karşılaşan ve Rusya şampiyonluğunu kazanmış olan Odessa futbol takımının bir fotoğrafı.

Kaynak:

İdman, Numero:35, 3 Temmuz 1330 (16 Temmuz 1914), s.551.

“Fenerbahçe’ye Galib Gelen Cenubi Rusya Muhtelit Takımı”, *Spor Âlemi*, No:17, 17 Haziran 1336 (17 Haziran 1920) (Fotoğraf 17. Sayfadan önceki yapraktadır).

Not: Aynı fotoğrafın yayınlandığı <http://football.odessa.ua/photos/> internet sitesinde bu oyuncuların isimleri soldan sağa şöyle belirtilmektedir. Дыхно (Dihno), Гизер (Gizir) Джекобс (Jacobs), Тауненд (Townend), Богемский (Bogemski), Мизерский (Mizerski), Каждан (Kajdan), Карр (Carr), Караджи (Karaji), Овен (Aries), Злочевский (Zloşevski).

Ek-4: Rusya’ya giden Fenerbahçe futbol takımı ile kulübün üyelerinin bazıları.

Kaynak: *İdman*, Numero:35, 3 Temmuz 1330 (16 Temmuz 1914), s.551.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Ek-5: Fenerbahçe'nin ikinci müsabakasını gerçekleştirdiği Sporting takımı.

Kaynak: “Fenerbahçe’ye Mağlub Olan Odessa Şampiyon Takımı”, *Spor Âlemi*, No:17, 17 Haziran 1336 (17 Haziran 1920). Fotoğraf 17. Sayfadan önceki yapraktır.

Ek-6: Nikolayev’de Fenerbahçe’nin mağlup ettiği futbol takımı.

Kaynak: “Nikolayef’de Mağlub Edilen Takım”, *Spor Âlemi*, No:17, 17 Haziran 1336 (17 Haziran 1920). Fotoğraf 17. Sayfadan önceki yapraktır.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Ek-7: Odessa'ya mağlup olan Fenerbahçe'nin maçtaki kadrosu.

Kaynak: <http://football.odessa.ua/showimage/index.php?gid=83> (Erişim 22 Mayıs 2015)
Not: Fotoğrafın daha net olmayan bir kopyası için bk. "Odessa Muhtelit Takımına Mağlub Olan Fenerbahçe Kulübü", *Spor Alemi*, No:17, 17 Haziran 1336 (17 Haziran 1920). Fotoğraf 17. Sayfadan önceki yapraktır.

Ek-8: Fenerbahçe 21 Haziran 1914 günü 3-0 kazandığı Nikolayev maçı öncesi Rus mihmandarla çekilmiş bir fotoğrafı.

Kaynak: Rüştü Dağlaroğlu, *1907-1987 Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi*, s.328.

Fotoğraftakiler:

Ayaktakiler (Soldan): Hamid Hüsni, Rus mihmandar, Yahya, Salahaddin (Manço), Nüzhet, Galib, K. Boris, Hasan, Süreyya, Zeki, J. Boris, Şakir.

Oturanlar (Soldan): Miço, Nuri, Arslanyan, Hüseyin, Said, Hikmet.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Ek-9: Fenerbahçelilerin İstanbul'a döndüklerinde vapurda çekilmiş fotoğrafları.

Kaynak: “Fenerbahçeliler Avdet Ettiler”, *Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr*, 26 Haziran 1914, s.1.

Açıklama: Fotoğrafta numaralandırılmış olan futbolcular:

١ (1): Süreyya Bey, ٢ (2): Hasan Bey, ٣ (3): Hikmet Bey, ٤ (4): Said Bey, ٥ (5): Nuri Bey, ٦ (6): Arslanyan Efendi, ٧ (7): Hüseyin Bey, ٨ (8): Boris Efendi, ٩ (9): Nüzhet Bey, ١٠ (10): Galib Bey (Takım Kaptanı). Ortada oturan kişi Fenerbahçe kulübünün başkanı Hamid Hüsni Bey'dir.

KAYNAKÇA

1) Osmanlı Basını

İdman,

“İdman Havadisleri”, “Fenerbahçe'nin Odessa'ya Azimeti”, Numero:33, 29 Mayıs 1330 (11 Haziran 1914), s.524.

Numero:35, 3 Temmuz 1330 (16 Temmuz 1914), s.551 (Odessa ve Fenerbahçe futbol takımlarının fotoğrafları).

İkdam,

“Fenerbahçeliler Odessa'da”, 7 Haziran 1914, s.6.

“İsporcularımızın Azimeti”, 9 Haziran 1914, s.4.

“En Son Haberler”, “Fenerbahçeliler Odessa'da”, 14 Haziran 1914, s.5.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Sabah,

“Odessa’da Futbol Müsabakası”, 14 Haziran 1914, s.3.

Spor Âlemi,

Nüzhet (Bey), “Mazinin Şen Günleri: Fenerbahçe Kulübünün Odessa Hatıratı”, No:17, 17 Haziran 1336 (17 Haziran 1920), s.11-13.

Tanin,

“Spor”, 7 Haziran 1914, s.3.

“İstanbul Şampiyonu”, 8 Haziran 1914, s.4.

“İstanbul Şampiyonu”, 9 Haziran 1914, s.4.

“Son Havadis”, “Odessa Oyunları”, 14 Haziran 1914, s.5.

“Son Havadis”, “Odessa Müsabakasında”, 15 Haziran 1914, s.5.

“Odessa’da Futbol”, 16 Haziran 1914, s.1.

“Rusya’da Türkler”, “Fenerbahçe’nin Futbol Müsabakaları”, 22 Haziran 1914, s.1-2.

“Şaka Kulübünün Tecziyesi”, 22 Haziran 1914, s.2.

“Fenerbahçeliler Nikolayef’de”, 22 Haziran 1914, s.2.

“Rusya’da Futbolcularımız”, 23 Haziran 1914, s.1.

Tasvir-i (Tasfir-i) Efkâr,

“Fenerbahçe Kulübü Odessa’da”, 7 Haziran 1914, s.4.

“Son Haberler”, “Fenerbahçeliler Odessa’da”, 11 Haziran 1914, s.5.

“Fenerbahçeliler Odessa’da”, “Mağlup, Galip Yok”, 14 Haziran 1914, s.5.

“Fenerbahçeliler Nikolayef’de”, “Sıfır Sayıya Karşı Üç Gol”, 23 Haziran 1914, s.4.

“Fenerbahçeliler Avdet Ettiler”, 26 Haziran 1914, s.1.

İspor Şuunu”, “Fenerbahçelilerin Avdeti”, 26 Haziran 1914, s.3.

2) Kitaplar ve Makaleler

BAYUR, Y. H. (1991). *Türk İnkılabı Tarihi*, Cilt II, Kısım III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

DAĞLAROĞLU, R. (1988) *1907-1987 Fenerbahçe Spor Kulübü Tarihi*, Fenerbahçe Spor Kulübü, İstanbul.

Двойнисюк, А., Кутовой, Б. (2008). *Футбольный Николаев*, Атолл, Николаев.

KOCATÜRK, Ö. (2013). *Osmanlı-İngiliz İlişkilerinin Dönüm Noktası (1911-1914): Sorunları Çözme Çabaları ve İlişkilerin Kopması, İkinci Cilt (1913-1914)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.

KÖSE, O. (2006). “Balkanlarda Rus Konsolosluklarının Kuruluşu ve Faaliyetleri”, *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*,

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 10/9 Summer 2015

Volume 1/2 Fall 2006, pp.153-171, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.20>, Ankara/Turkey.

ORAL, M. A. (1954). *Türkiye Futbol Tarihi*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul.

ÖZEL, S. (1998). “Balkan ve Birinci Dünya Savaşları Arasındaki Dönemde Osmanlı Devleti-Rusya İlişkileri”, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 12, İstanbul, s.237-257.

YÜCE, M. (2014). *Osmanlı Melekleri: Futbol Tarihimizin Kadim Devreleri*, Birinci Cilt, İletişim Yayınları, İstanbul.

ZELYURT, M. K. (2013). “Türk Modernleşmesinde Spor: Tanzimat’tan Erken Cumhuriyet’e”, *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 8/12 Fall 2013, pp. 1461-1478, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5628>, Ankara/Turkey.

ZELYURT, M. K. (2014). “Türkiye’de Futbolun Tarihine Bir Bakış: Toplumsal Sonuçları Açısından Futbol Ve Siyaset İlişkisi”, *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/2 Winter 2014, pp. 1763-1779, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6293>, Ankara/Turkey.

3) İnternet Kaynakları

<http://football.odessa.ua/photos/> (Erişim 22 Mayıs 2015).

“Odessa. The football center of Ukraine”, <http://omr.gov.ua/en/announce/3727/> (Erişim 22 Mayıs 2015).

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

KOCATÜRK, Ö., (2015). “Fenerbahçe Futbol Takımının Rusya Seyahati (8-22 Haziran 1914)/ Fenerbahçe Football Team’s Journey To Russia (8-22 June 1914)”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Şefik Yaşar Armağanı), Volume 10/9 Summer 2015, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8590>, p. 341-366.